ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ FRANCESCO CAPOTORTI της 16ης Ιανουαρίου 1979 *

Κύριε Πρόεδρε,
Κύριοι δικαστές,

1. Αυτή η νέα υπόθεση Rewe παρέχει την ευκαιρία άμεσης εξετάσεως του προβλήματος των ορίων, εντός των οποίων τα κράτη μέλη είναι ακόμη ελεύθερα να εξαρτούν τη διάθεση στο εμπόριο ορισμένων κατηγοριών προϊόντων, εγχώριων και αλλοδαπών, από την ύπαρξη καθορισμένων χαρακτηριστικών, εμποδίζοντας έτσι την εισαγωγή αλλοδαπών προϊόντων που ανήκουν σε κατηγορίες, οι οποίες στερούνται των προδιαγεγραμμένων χαρακτηριστικών.

Τα πραγματικά περιστατικά είναι απλά. Το Σεπτέμβριο του 1976, η γερμανική επιχείρηση Rewe ζήτησε από το γερμανικό μονοπώλιο απεσταγμένων οινοπνευματωδών την άδεια να εισαγάγει από τη Γαλλία ποσότητα του γνωστού ηδύποτου «cassis de Dijon». Η διοίκηση του μονοπωλίου απάντησε ότι δεν χρειαζόταν καμία ειδική άδεια για την εισαγωγή, εφόσον είχε παραχωρήσει γενικά με «γνώμη» της 8ης Απριλίου 1976 την προβλεπόμενη από το νόμο άδεια. Όμως, πληροφόρησε συγχρόνως την ενδιαφερόμενη επιχείρηση ότι η πώληση στη Γερμανία του «cassis de Dijon», περιεκτικότητας σε οινόπνευμα μεταξύ 15 και 20% απαγορευόταν δυνάμει άλλης διατάξεως του ίδιου ομοσπονδιακού νόμου περί του μονοπωλίου, κατά την οποία η διάθεση στο εμπόριο των οινοπνευματωδών που προορίζονται για κατανάλωση δεν επιτρέπεται παρά μόνο υπό τον όρο να έχουν περιεκτικότητα σε οινόπνευμα όχι κατώτερη του 32% (ποσοστό το οποίο εξάλλου μειώνεται σε 25% για τα ηδύποτα του είδους του cassis). Ορισμένα ηδύποτα, καθορίζονται σε ένα κανονισμό ad hoc, κατ' εξαίρεση δεν υπάγονται στην εφαρμογή αυτής της ρύθμισης, αλλά καθώς το cassis de Dijon δεν αναφέρεται μεταξύ αυτών, η διοίκηση του μονοπωλίου δήλωσε ότι δεν είναι σε θέση να επιτρέψει την πώλησή του στο ομοσπονδιακό έδαφος.

Η επιχείρηση Rewe αμφισβήτησε αυτή την άποψη ενώπιον του διοικητικού δικαστηρίου του Darmstadt, το οποίο παρέπεμψε στη συνέχεια την υπόθεση ενώπιον του Finanzgericht του ομόσπονδου κράτους της Έσσης. Το τελευταίο, με Διάταξή του της 28ης Απριλίου 1978, υπέβαλε στο Δικαστήριο, σύμφωνα με το άρθρο 177, τα εξής προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Πρέπει να ερμηνευθεί ο αναφερόμενος στο άρθρο 30 της Συνθήκης όρος "μέτρα ισοδυνάμου αποτελέσματος προς ποσοτικούς περιορισμούς επί των εισαγωγών" υπό την έννοια ότι περιλαμβάνει επίσης και τον προβλεπόμενο από τον Branntweinmonopolgezetz (γερμανικό νόμο περί του μονοπωλίου των οινοπνευματωδών) καθορισμό ελάχιστης περιεκτικότητας σε οινόπνευμα των οινοπνευματωδών ποτών που προ-

* Γλώσσα διαδικασίας: η ιταλική.

ορίζονται για κατανάλωση πράγμα το οποίο έχει ως αποτέλεσμα να μην μπορούν να διατεθούν στο εμπόριο στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας τα παραδοσιακά προϊόντα άλλων κρατών μελών, η περιεκτικότητα των οποίων σε οινόπνευμα είναι κατώτερη από το καθορισμένο όριο;

2) Εμπίπτει ο καθορισμός μιας τέτοιας ελάχιστης περιεκτικότητας σε οινόπνευμα στο όρο "διάκριση ως προς τους όρους εφοδιασμού και διαθέσεως μεταξύ των υπηκόων των κρατών μελών", ο οποίος αναφέρεται στο άρθρο 37 της Συνθήκης ΕΟΚ;»

2. Θα αρχίσω με την εξέταση του δευτέρου ερωτήματος, για να συγκεντρώσω, στη συνέχεια, την προσοχή μου στο πρώτο, το οποίο θεωρώ ότι είναι το μόνο πράγματι σημαντικό. Αυτό είναι σαφές, δεδομένου ότι οι δικαστές του Finanzgericht του ομόσπονδου κράτους της Έσσης έκριναν σκόπιμο να αναφερθούν επίσης στο άρθρο 37 της Συνθήκης ΕΟΚ. Ο βασικός κανόνας, ο οποίος καθορίζει ελάχιστη περιεκτικότητα σε οινόπνευμα ως όρο για την πώληση των οινοπνευματωδών ποτών στη Γερμανία περιλαμβάνεται, όπως τα προανέφερα, στον ομοσπονδιακό νόμο περί του μονοπωλίου των απεσταγμένων οινοπνευματωδών και το άρθρο 37 αφορά, όπως είναι γνωστό, τα κρατικά μονοπώλια εμπορικού χαρακτήρα. Δεν θεωρώ απαραίτητο να αναφερθώ επί μακρό εδώ στην αποκρουόμενη από την επιχείρηση Rewe με διάφορα επιχειρήματα διαβεβαίωση, κατά την οποία το γερμανικό μονοπώλιο οινοπνευματωδών έχει καταργηθεί. Στην πραγματικότητα, ο νόμος της 2ας Μαΐου 1976 μόνο τροποποίησε τη σχετική κανονιστική ρύθμιση και το γεγονός ότι καταργήθηκε η αποκλειστικότητα εισαγωγής οινοπνευματωδών ποτών, η οποία ίσχυε προηγουμένως υπέρ του μονοπωλίου, δεν δικαιολογεί, κατά τη γνώμη μου, την άποψη ότι καταργήθηκε και το ίδιο το μονοπώλιο. Στην πραγματικότητα εξακολουθεί να υπάρχει ομοσπονδιακή διοίκηση του μονοπωλίου (είναι εξάλλου το καθού ενώπιον του δικαστηρίου της ουσίας!), με πολλές και σημαντικές αρμοδιότητες. Υπάρχει επίσης, συγχρόνως με αυτή την υπόθεση, μια άλλη εκκρεμής υπόθεση ενώπιον του Δικαστηρίου — η υπόθεση 91/78, Hansen — στο πλαίσιο της οποίας οι λεπτομέρειες λειτουργίας του γερμανικού μονοπωλίου οινοπνευματωδών εξετάζονται σε σχέση με το άρθρο 37.

Εφόσον η κατάσταση είναι αυτή, πιστεύω ότι πρέπει να δοθεί αρνητική απάντηση στο δεύτερο ερώτημα του Finanzgericht, τούτο δε για δύο λόγους. Καταρχάς, έστω και αν ο βασικός κανόνας περί της ελάχιστης περιεκτικότητας σε οινόπνευμα των οινοπνευματωδών ποτών περιέχεται στο γερμανικό νόμο περί των απεσταγμένων οινοπνευματωδών, είναι βέβαιο ότι δεν πρόκειται για διάταξη που εντάσσεται στη λογική του μονοπωλίου: Θα μπορούσε να εξακολουθήσει να ισχύει ανεξάρτητα από την ύπαρξη του μονοπωλίου, σε άλλα κράτη δε υπάρχουν τώρα ανάλογες διατάξεις χωρίς να υφίσταται μονοπώλιο. Όπως το υπενθύμισε η Επιτροπή, στη γερμανική έννομη τάξη, ο νόμος που μεταρρύθμισε το δίκαιο περί διατροφής, της 15ης Αυγούστου 1974, είχε ήδη προβλέψει ότι η κατάργηση του νόμου περί του μονοπωλίου οινοπνευματωδών ποτών ο οποίος αφορά την ελάχιστη περιεκτικότητα σε οινόπνευμα, θα αντικατασταθεί από κατάλληλους κανονισμούς που θα εντάσσονται στα πλαίσια του δικαίου περί διατροφής. Εν πάση περιπτώσει, δεν πρέπει να λησμονείται ότι εδώ το πρόβλημα εξετάζεται σε γενικές γραμμές ιδίως λόγω της φύσεως της διαδικασίας της εκδόσεως προδικαστικής ερμηνευτικής αποφάσεως.

Και θεωρώ βέβαιο ότι, σε γενικά πλαίσια, ένα περιοριστικό μέτρο όπως αυτό της προκείμενης υποθέσεως, δεν υπάγεται στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 37.

Κατά δεύτερο λόγο, ακόμα και αν υποτεθεί ότι το άρθρο 37, παράγραφος 1, εφαρμόζεται στην υπό κρίση περίπτωση, δεν θεωρώ ότι ο καθορισμός μιας ελάχιστης περιεκτικότητας σε οινόπνευμα, η οποία ισχύει επίσης και για τα εγχώρια και για τα εισαγόμενα προϊόντα, μπορεί να υπαχθεί στην έννοια «διάκριση μεταξύ των υπηκόων των κρατών μελών ως προς τους όρους εφοδιασμού και διαθέσεως» (παράγραφος 1 του προαναφερθέντος άρθρου 37). Είναι βέβαιο ότι, για να υφίσταται διάκριση μεταξύ των υπηκόων των κρατών μελών, πρέπει να υπάρχει διαφορετική μεταχείριση λόγω ιθαγενείας. Αλλά εάν η ελάχιστη περιεκτικότητα σε οινόπνευμα είναι ο όρος από τον οποίο εξαρτάται η πώληση κάθε οινοπνευματώδους ποτού ή ηδύποτου, τα εγχώρια και τα αλλοδαπά προϊόντα αντιμετωπίζονται με τον ίδιο τρόπο όσον αφορά την υποχρέωση τηρήσεως αυτού του όρου. Το άρθρο 37 θα μπορούσε, ανάλογα με την περίπτωση, να ληφθεί υπόψη σε σχέση με την υποχρέωση των κρατών μελών να μην λαμβάνουν νέα μέτρα «τα οποία ... περιορίζουν την έκταση εφαρμογής των άρθρων των σχετικών με την κατάργηση των ... ποσοτικών περιορισμών» (παράγραφος 2). Όμως αυτή η άποψη είναι ξένη προς το δεύτερο ερώτημα που υπέβαλε το γερμανικό δικαστήριο και συνδέεται μάλλον προς την ύλη του πρώτου ερωτήματος, το οποίο απομένει τώρα να εξεταστεί σε βάθος.

3. Σχετικά με τη διατύπωση του πρώτου ερωτήματος, το καθού της κύριας δίκης παρατηρεί ότι η διαδικασία του άρθρου 177 δεν παρέχει τη δυνατότητα να εκτιμηθεί η νομιμότητα σε σχέση με το κοινοτικό δίκαιο των νομικών διατάξεων που ισχύουν σε ένα κράτος μέλος. Αυτό είναι αναμφισβήτητα ακριβές. Όμως το καθού αναγνώρισε ότι από το ερώτημα ανακύπτει επίσης γενικότερο πρόβλημα, δηλαδή εάν μέτρα, όπως αυτά που ισχύουν στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας, συμβιβάζονται με το άρθρο 30 της Συνθήκης ΕΟΚ. Έτσι διατυπωμένο, το πρόβλημα μπορεί να εξεταστεί χωρίς αμφιβολία στο πλαίσιο της παρούσας διαδικασίας.

Είναι γνωστό ότι η έννοια και το περιεχόμενο της απαγορεύσεως των μέτρων που έχουν αποτελέσματα ισοδύναμα προς ποσοτικούς περιορισμούς επί των εισαγωγών έχουν αποτελέσει το αντικείμενο σειράς σημαντικών αποφάσεων του Δικαστηρίου. Παραθέτω ιδίως την απόφαση της 15ης Δεκεμβρίου 1976 στην υπόθεση 41/76, Donckerwolcke (Racc. 1976, σ. 1921), κατά την οποία αυτά τα μέτρα περιλαμβάνουν «κάθε εμπορικής φύσεως κανονιστική ρύθμιση των κρατών μελών η οποία μπορεί να παρεμποδίσει άμεσα ή έμμεσα, πραγματικά ή δυνάμει, το ενδοκοινοτικό εμπόριο». Αυτή η απόφαση αποτελεί την έκφραση πάγιας νομολογίας: πολλές άλλες όρισαν επίσης ότι η δυνατότητα ενός μέτρου να εμποδίσει έμμεσα τις εμπορικές ανταλλαγές εντός της Κοινότητας αρκεί για να χαρακτηριστεί αυτό αντίθετο προς το άρθρο 30 (μεταξύ άλλων: αποφάσεις της 5ης Δεκεμβρίου 1976 στην υπόθεση 35/76, Simmenthal, Racc. 1976, σ. 1871· της 20ής Μαΐου 1976 στην υπόθεση 104/75, De Peijper, Racc. 1976, σ. 613· της 8ης Ιουλίου 1975 στην υπόθεση 4/75, Rewe, Racc. 1975, σ. 843).

Υπό το φως αυτής της νομολογίας, φαίνεται εκ πρώτης όψεως ότι δικαιολογείται να λεχθεί χωρίς άλλο ότι εθνικά μέτρα, όπως αυτά τα οποία αμφισβητεί η εταιρία Rewe, εμπίπτουν στην απαγόρευση του άρθρου 30, δεδομένου ότι δεν υπάρχει καμία αμφιβολία ότι ο καθορισμός ελάχιστης περιεκτικότητας σε οινόπνευμα για τα εγχώρια και εισαγόμενα οινοπνευματώδη ποτά και ηδύποτα, ως όρου για τη διάθεσή τους στο εμπόριο σε ένα κράτος μέλος, έχει ως έμμεσο αποτέλεσμα την παρεμβολή εμποδίων στην εισαγωγή οινοπνευματωδών ποτών και ηδυπότων από τα άλλα κράτη μέλη, χαμηλότερης περιεκτικότητας σε οινόπνευμα.

Εντούτοις, είναι απαραίτητη η προσεκτικότερη εξέταση του προβλήματος, δεδομένου ότι στην υπό κρίση υπόθεση πρόκειται για εθνικές διατάξεις περί της συνθέσεως ορισμένων προϊόντων (οινοπνευματώδη ποτά και ηδύποτα) που υπάγονται στον αχανή τομέα του καθορισμού των τεχνικών χαρακτηριστικών από τα οποία εξαρτάται η διάθεση στο εμπόριο ποτών και ειδών διατροφής. Μπορεί άραγε να υποστηριχθεί, όπως προτείνει το γερμανικό μονοπώλιο οινοπνευματωδών, καθού της κύριας δίκης, ότι κάθε ένα από τα κράτη μέλη διατηρεί πλήρως τη νομοθετική του αρμοδιότητα στον προαναφερθέντα τομέα και ότι εναπόκειται μόνο στην Επιτροπή να προβλέψει και, στη συνέχεια, να επιβάλει μέτρα εναρμονίσεως (υπό την έννοια του άρθρου 100 της Συνθήκης ΕΟΚ), μέσω της εκδόσεως οδηγιών, ενώ η εφαρμογή του άρθρου 30 περιορίζεται στις περιπτώσεις μέτρων περί της διαθέσεως στο εμπόριο τα οποία αφορούν μόνο τα εισαγόμενα προϊόντα;

Θα απαντήσω αμέσως ότι αυτή η άποψη στηρίζεται στην οδηγία 70/50/ΕΟΚ της Επιτροπής, της 22ας Δεκεμβρίου 1969, η οποία εκδόθηκε βάσει του άρθρου 33, παράγραφος 7, της Συνθήκης ΕΟΚ, δηλαδή βάσει του κανόνα που αναθέτει στην Επιτροπή το έργο να καθορίσει τη διαδικασία και το ρυθμό της καταργήσεως των μέτρων ισοδυνάμου αποτελέσματος προς ποσοστώσεις που υφίστανται κατά την έναρξη ισχύος της Συνθήκης. Έγινε επίκληση της ίδιας οδηγίας επίσης από το καθού της κύριας δίκης και θεωρώ, συνεπώς, απαραίτητο να της αφιερώσω ιδιαίτερη προσοχή. Αυτός ο κανόνας αφορά κυρίως τα άλλα μέτρα διαθέσεως στο εμπόριο εκτός από αυτά που εφαρμόζονται αδιακρίτως στα εγχώρια και στα εισαγόμενα προϊόντα (4η και 7η αιτιολογική σκέψη του προοιμίου και άρθρο 2). Δευτερευόντως αφορά τα μέτρα που, αντίθετα, εφαρμόζονται τόσο στα εγχώρια, όσο και στα εισαγόμενα προϊόντα (8η έως 11η αιτιολογική σκέψη του προοιμίου και άρθρο 3). Τα μέτρα της πρώτης ομάδας, τα οποία, κατά την 4η αιτιολογική σκέψη, «καθιστούν τις εισαγωγές είτε αδύνατες, είτε δυσκολότερες ή πλέον επαχθείς σε σχέση με τη διάθεση στην αγορά της εγχώριας παραγωγής», θεωρούνται ότι είναι αυτά καθαυτά ικανά να έχουν αποτελέσματα ισοδύναμα προς εκείνα των ποσοτικών περιορισμών επί των εισαγωγών. Αντίθετα, όσον αφορά τα μέτρα της δεύτερης ομάδας — στην οποία ανήκουν αναμφισβήτητα εκείνα περί των οποίων πρόκειται στην παρούσα διαδικασία — η όγδοη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας αναφέρει ότι, *κατ' αρχήν*, δεν έχουν αποτελέσματα ισοδύναμα προς εκείνα των ποσοτικών περιορισμών, «καθώς αυτά τα αποτελέσματα οφείλονται στις διαφορές των νομοθετικών ρυθμίσεων τις οποίες εφαρμόζουν τα κράτη μέλη στον τομέα αυτό». Εντούτοις, η 9η και η 10η αιτιολογική σκέψη, καθώς και το άρθρο 3, της οδηγίας κατατάσσουν τα εν λόγω μέτρα στην κατηγορία των απαγορευόμενων, βάσει του άρθρου 10 της Συνθήκης, στην περίπτωση που «τα αποτελέσματά τους επί της ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων υπερβαίνουν το πλαίσιο των αποτελεσμάτων μιας κανονιστικής ρυθμίσεως εμπορικού χαρακτήρα» και, επομένως, ιδιαίτερα όταν «τα περιοριστικά αποτελέσματά τους επί της ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων είναι δυσανάλογα προς τον επιδιωκόμενο σκοπό», καθώς επίσης «όταν ο ίδιος σκοπός μπορεί να επιτευχθεί με άλλο τρόπο, ο οποίος παρεμποδίζει λιγότερο το εμπόριο». Στην υπό κρίση υπόθεση, η διοίκηση του γερμανικού μονοπωλίου των απεσταγμένων οινοπνευματωδών υποστηρίζει ότι μέτρα, όπως αυτά που ισχύουν τώρα στη Γερμανία, σχετικά με την ελάχιστη περιεκτικότητα σε οινόπνευμα των οινοπνευματωδών ποτών και ηδυπότων έχουν περιοριστικά αποτελέσματα που δεν είναι δυσανάλογα προς τον επιδιωκόμενο σκοπό και ότι δεν υπάρχει άλλος τρόπος για να επιτευχθούν οι επιθυμητοί σκοποί, δηλαδή η προστασία των καταναλωτών κατά της απάτης και του αθέμιτου ανταγωνισμού. Η εταιρία Rewe έχει φυσικά αντίθετη άποψη.

4. Πριν εξετάσω σε βάθος αυτές τις δύο αντίθετες απόψεις, θα ήθελα να διατυπώσω ορισμένες παρατηρήσεις σχετικά με τους προσανατολισμούς της οδηγίας 70/50 και, γενικότερα, για το πρόβλημα του καθορισμού των τεχνικών χαρακτηριστικών των εμπορευμάτων για τη διάθεσή τους στο εμπόριο.

Κατά πρώτο λόγο, υπενθύμισα ήδη ότι η οδηγία 70/50 ερείδεται, κατά ρητό τρόπο, στο άρθρο 33, παράγραφος 7, της Συνθήκης. Επομένως, εντάσσεται στο πλαίσιο της φάσεως της προοδευτικής καταργήσεως των ποσοστώσεων η οποία συνέπιπτε με την μεταβατική περίοδο (το άρθρο 32 δεύτερη παράγραφος, είναι πολύ σαφές ως προς αυτό το ζήτημα). Αυτό μπορεί να εξηγήσει τη συνετή στάση που επέδειξε η Επιτροπή όσον αφορά το φαινόμενο των μέτρων περί της διαθέσεως στο εμπόριο των προϊόντων, τα οποία εφαρμόζονταν αδιακρίτως στα εγχώρια και τα εισαγόμενα προϊόντα, μέτρα τα αποτελέσματα των οποίων έχουν κριθεί όπως έχει αναφερθεί, στην 8η αιτιολογική σκέψη της προαναφερθείσας οδηγίας, ότι δεν είναι «κατ' αρχήν» ισοδύναμα προς εκείνα των ποσοτικών περιορισμών. Η Επιτροπή επιδεικνύει, εξάλλου, την ίδια σύνεση (ή καλύτερα, προτιμά τη στενή ερμηνεία του άρθρου 30) όσον αφορά τις τυπικές διαδικασίες, από την τήρηση των οποίων εξαρτάται η εισαγωγή, βεβαιώνοντας (στην 3η αιτιολογική σκέψη της εξεταζομένης οδηγίας) ότι αυτές «δεν έχουν, *κατ' αρχήν*, αποτελέσματα ισοδύναμα προς εκείνα των ποσοτικών περιορισμών». Αυτή η άποψη απορρίφθηκε στη συνέχεια από το Δικαστήριο με την προαναφερθείσα απόφαση Donckerwolcke.

Όμως, εφόσον έληξε η μεταβατική περίοδος και αφού η απαγόρευση των ποσοστώσεων και των μέτρων ισοδυνάμου αποτελέσματος κατέστη στο εξής απόλυτη, δεν δικαιολογείται η τήρηση της ίδιας συνετής στάσεως.

Κατά δεύτερο λόγο, πρέπει να ληφθεί υπόψη «cum grano salis» η παρατιθέμενη στην 9η αιτιολογική σκέψη της εν λόγω οδηγίας διαβεβαίωση, κατά την οποία η Συνθήκη δεν θίγει εξουσίες των κρατών μελών προς ρύθμιση του εμπορίου. Ασφαλώς, αυτές οι εξουσίες δεν μεταβιβάστηκαν στην Κοινότητα, το Κοινοτικό δίκαιο όμως είναι σε θέση να περιορίσει την άσκησή τους και, πράγματι, τις περιορίζει με πολλούς κανόνες, μεταξύ των οποίων ο κανόνας του άρθρου 30. Η απόφαση Donckerwolcke εφάρμοσε ακριβώς την απαγόρευση του άρθρου 30 στις εμπορικού χαρακτήρα κανονιστικές ρυθμίσεις που μπορούν να παρεμβάλλουν εμπόδια στο ενδοκοινοτικό εμπόριο. Συνεπώς, το να υποστηριχθεί ότι τα κράτη μέλη έχουν πλήρη ελευθερία να καθορίζουν τους όρους εμπορίας, οι οποίοι συνίστανται στον καθορισμό της συνθέσεως των εμπορευμάτων — και ότι, σ' αυτό τον τομέα, το κοινοτικό δίκαιο δεν έχει απολύτως καμία ανάμιξη — θα ήταν ένα πρόδηλο σφάλμα.

Θεωρώ ελάχιστα πειστική την αναφερόμενη στην 8η αιτιολογική σκέψη της οδηγίας αιτιολογία, η οποία δίδεται για να δικαιολογήσει την άποψη ότι δεν υφίστανται αποτελέσματα ισοδύναμα προς εκείνα των ποσοτικών περιορισμών (τουλάχιστον «καταρχήν») στην περίπτωση μέτρων εμπορίας που εφαρμόζονται επί των εγχωρίων και των εισαγομένων προϊόντων. Αυτή η αιτιολογία συνίσταται, όπως προανέφερα, στο ότι τα αποτελέσματα τέτοιων μέτρων «οφείλονται στις διαφορές των νομοθετικών ρυθμίσεων τις οποίες εφαρμόζουν τα κράτη μέλη στον τομέα αυτό». Χωρίς αμφιβολία οι διαφορές των κανόνων περί της εμπορίας των προϊόντων μπορεί να νοθεύουν τους όρους ανταγωνισμού εντός της Κοινής Αγοράς (υπόθεση στην οποία αναφέρεται το άρθρο 101 της Συνθήκης ΕΟΚ) και να έχει, υπό την έννοια αυτή, αποτελέσματα επί της ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων, έτσι ώστε είναι λογικό να συνεχιστεί η εξάλειψη των διαφορών με οδηγίες εναρμονίσεως, αλλά, στο μεταξύ, πρέπει πάντοτε να εξακριβώνεται αν μία

από τις σχετικές με τον τομέα αυτό νομοθεσίες δεν περιλαμβάνει μέτρα ισοδυνάμου αποτελέσματος προς ποσοτικούς περιορισμούς επί των εισαγωγών, τα οποία αφορά αυτά καθαυτά η απαγόρευση του άρθρου 30. Για παράδειγμα, αυτό δεν συμβαίνει όταν κράτος μέλος εξαρτά την πώληση ορισμένων προϊόντων, που κατασκευάζονται στο δικό του έδαφος, από προκαθορισμένες προϋποθέσεις συνθέσεως ή ποιότητας, επιτρέποντας συγχρόνως την πώληση εισαγόμενων προϊόντων της ίδιας κατηγορίας, τα οποία καλύπτονται από ελεγχόμενη ονομασία καταγωγής ή φέρουν συγκεκριμένες ενδείξεις σχετικά με την σύνθεσή τους.

Πράγματι, το ζήτημα των σχέσεων μεταξύ των άρθρων 30 επομένων της Συνθήκης ΕΟΚ, αφενός, και των άρθρων 100 έως 102 (περί της προσεγγίσεως των νομοθεσιών), αφετέρου, δεν τίθεται ορθά εάν υποτεθεί ότι η δυνατότητα εφαρμογής της δεύτερης ομάδας κανόνων σε συγκεκριμένο τομέα αρκεί για να αποκλειστεί η επίπτωση της απαγορεύσεως του άρθρου 30 στον ίδιο τομέα. Στην υπό κρίση περίπτωση, το καθού της κύριας δίκης φαίνεται ότι έχει πειστεί ότι, εφόσον πρόκειται για προϋποθέσεις σχετικά με την ποιότητα ή τη σύνθεση των εμπορευμάτων, η παρέμβαση του κοινοτικού δικαίου είναι δυνατή μόνο μέσω οδηγιών περί της προσεγγίσεως των νομοθεσιών. Συνεπώς, αναμένοντας να πραγματοποιηθεί η προσέγγιση σχετικά με συγκεκριμένο προϊόν, θα πρέπει να αποκλείεται η εκτίμηση των μέτρων, τα οποία λαμβάνουν τα κράτη μέλη, υπό το φως του άρθρου 30. Αυτή η άποψη είναι απαράδεκτη (και κατά τα λοιπά έχει διαψευσθεί από την ίδια την οδηγία 70/50). Είναι σαφές, πράγματι, ότι, όταν πραγματοποιείται η προσέγγιση των νομοθεσιών, το άρθρο 30 παραμένει ανενεργό, απλώς και μόνο για το λόγο ότι πρέπει να γίνει δεκτό ότι οι εκδιδόμενες βάσει των άρθρων 100 και 101 οδηγίες είναι σύμφωνες προς τη Συνθήκη (συμπεριλαμβανομένου του άρθρου 30). Αλλά, μέχρις ότου επιτευχθεί η προσέγγιση, το άρθρο 30 εξακολουθεί να εφαρμόζεται σε κάθε μία από τις νομοθεσίες οι οποίες αναμένεται να εναρμονιστούν. Περαιτέρω, είναι αυτονόητο ότι οι εθνικές διατάξεις, που ενδεχομένως είναι αντίθετες προς την απαγόρευση του άρθρου 30, δεν θα μπορούν να χρησιμεύσουν ως σημεία αναφοράς με την προοπτική μεταγενέστερης εναρμόνισης.

Επί του προβλήματος των εθνικών διατάξεων, οι διαφορές των οποίων δημιουργούν τεχνικά εμπόδια στο εμπόριο, ενδείκνυται να υπενθυμίσω ότι το Συμβούλιο εξέδωσε, στις 28 Μαΐου 1969, ένα γενικό πρόγραμμα για την εξάλειψη αυτών των εμποδίων (GU C της 17.6.1969) και, ειδικότερα, μια απόφαση περί των προϊόντων διατροφής. Το πρόγραμμα προέβλεπε μεταξύ άλλων ότι το Συμβούλιο θα εξέδιδε, πριν από την 1η Ιανουαρίου 1971, οδηγίες στον τομέα των οινοπνευματωδών και συνοδευόταν από μία συμφωνία των αντιπροσώπων των κυβερνήσεων των κρατών μελών, που είχαν συνέλθει στο πλαίσιο του Συμβουλίου, με την οποία θεσπιζόταν ένα προσωρινό σύστημα, status quo. Το χρονοδιάγραμμα που είχε εκδοθεί τον Μάιο του 1969 αντικαταστάθηκε στη συνέχεια από ένα άλλο, που προσαρτήθηκε στην απόφαση του Συμβουλίου της 17ης Δεκεμβρίου 1973 (GU C 117 της 31.12.1973), το οποίο μετέθετε για την 1η Ιανουαρίου 1978 την προθεσμία εντός της οποίας έπρεπε να γίνουν δεκτές από το Συμβούλιο οι προτάσεις της Επιτροπής σχετικά με τα οινοπνευματώδη προϊόντα. Όμως, όπως φαίνεται, μέχρι τώρα δεν έχουν υποβληθεί προτάσεις σχετικά με αυτό τον τομέα στο Συμβούλιο.

Μετά από αυτές τις διευκρινίσεις, πρέπει να προστεθεί ότι, στους τομείς όπου εκδόθηκαν οδηγίες περί εναρμονίσεως (για παράδειγμα στον τομέα των χυμών φρούτων: βλέπε οδηγία του Συμβουλίου 75/720, της 17ης Νοεμβρίου 1975), η κατάργηση των τεχνικών εμποδίων στις εμπορικές ανταλλαγές πραγματοποιήθηκε με τον καθορισμό

κοινών κανόνων, οι οποίοι αφορούν, όχι μόνο τη σύνθεση των προϊόντων και τα χαρακτηριστικά κατασκευής τους, αλλά επίσης τη χρήση ονομασιών και επιθέσεως ετικετών. Όμως, πριν από την θέσπιση κοινών κανόνων, είναι δυνατό κάθε μία από αυτές τις περιπτώσεις να ρυθμίζεται από το δίκαιο ενός μόνο κράτους μέλους, έτσι ώστε να υφίστανται αποτελέσματα ισοδύναμα προς ποσοτικούς περιορισμούς. Όλα εξαρτώνται από τους σκοπούς κάθε εθνικής νομοθεσίας και από τον τρόπο σύμφωνα με τον οποίο επιλύεται το πρόβλημα των προϋποθέσεων για τη διάθεση στο εμπόριο των εισαγομένων προϊόντων.

5. Σ' αυτό το σημείο, η εξέταση πρέπει να στραφεί προς τους σκοπούς τους οποίους επιδιώκουν κανόνες, όπως αυτοί που ισχύουν τώρα στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας. Πρέπει να διαπιστωθεί αν αρκούν για να δικαιολογήσουν το παρεμβληθέν στις εισαγωγές εμπόδιο. Το καθού της κύριας δίκης προσδιόρισε τρεις σκοπούς, οι οποίοι θα έπρεπε να θεωρηθούν ότι αποτελούν επαρκή δικαιολογία: την προστασία της δημοσίας υγείας, την προστασία του καταναλωτού κατά της απάτης, και την καταστολή του αθέμιτου ανταγωνισμού. Επομένως, το μέτρο του καθορισμού ελάχιστης περιεκτικότητας σε οινόπνευμα των οινοπνευματωδών ποτών και ηδυπότων, περί του οποίου γίνεται λόγος στην υπό κρίση υπόθεση, μπορεί να εξεταστεί υπό το φως του κριτηρίου που προβλέπεται από το άρθρο 3 της οδηγίας 70/50, για να διαπιστωθεί αν οι περιορισμοί που προκύπτουν από αυτό το μέτρο είναι δυσανάλογοι προς τα επιδιωκόμενα αποτελέσματα και αυτοί οι ίδιοι σκοποί δεν μπορούν να επιτευχθούν με άλλα μέσα, τα οποία να εμποδίζουν λιγότερο τις εμπορικές ανταλλαγές. Αυτό το μέτρο μπορεί να εξεταστεί επίσης υπό το πρίσμα του άρθρου 36 της Συνθήκης ΕΟΚ, το οποίο αναφέρει, όπως είναι γνωστό, μεταξύ άλλων ότι δεν θίγονται, παρά τους κανόνες των άρθρων 30 έως 34, οι περιορισμοί εισαγωγών που δικαιολογούνται από λόγους δημοσίας τάξεως ή προστασίας της υγείας των ανθρώπων. Παρατηρώ επ' αυτού ότι το άρθρο 36 αποτελεί χωρίς καμία αμφιβολία σοβαρότερη παράμετρο από εκείνη της οδηγίας 70/50, λαμβανομένων υπόψη των αμφιβολιών τις οποίες εξέφρασα περί του αν συμβιβάζεται αυτή η οδηγία με την επικρατούσα σήμερα στενή ερμηνεία του άρθρου 30. Υπογραμμίζω επιπλέον ότι τα παρατιθέμενα στο άρθρο 3 της οδηγίας 70/50 κριτήρια προϋποθέτουν τη νομιμότητα, από πλευράς, κοινοτικού δικαίου, των αποτελεσμάτων τα οποία επιδιώκουν να επιτύχουν τα κράτη μέλη με τα μέτρα εμπορικού χαρακτήρα. Η προστασία της δημοσίας υγείας είναι αναμφισβήτητα νόμιμος σκοπός, στον οποίο το άρθρο 36 κάνει ρητή αναφορά. Νόμιμες επίσης είναι και οι παρεκκλίσεις από το άρθρο 30, οι οποίες είναι απαραίτητες για να εξασφαλιστεί η προστασία των παραγωγών και των καταναλωτών κατά της εμπορικής απάτης: το Δικαστήριο το έχει δεχθεί, πάντοτε βάσει του άρθρου 36 και της εννοίας της δημοσίας τάξεως η οποία αναφέρεται σ' αυτό, με την απόφασή του της 20ής Φεβρουαρίου 1975 στην υπόθεση 12/74, Επιτροπή κατά Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας (Racc. 1975, σ. 181 επ.), στην 17η σκέψη. Αντίθετα, αμφιβάλλω αν η καταστολή του αθέμιτου ανταγωνισμού μπορεί να δικαιολογήσει την παρέκκλιση από το άρθρο 30. Φαίνεται τουλάχιστον αμφίβολο ότι η έννοια της δημοσίας τάξεως, περί της οποίας γίνεται λόγος στο προαναφερθέν άρθρο 36, εκτείνεται μέχρις αυτού του σημείου. Θεωρώ εντούτοις χρήσιμο να υπενθυμίσω ότι, στην προαναφερθείσα οδηγία 70/50, περί της προσεγγίσεως των νομοθεσιών στον τομέα των χυμών φρούτων, περιέχεται η δήλωση ότι η απαγόρευση της παρεμποδίσεως του ενδοκοινοτικού εμπορίου αυτών των προϊόντων από μη εναρμονισμένες εθνικές διατάξεις περί της συνθέσεως, των χαρακτηριστικών παρασκευής, της συσκευασίας ή της επιθέσεως ετικετών τους (άρθρο 12, παράγραφος 1) δεν εφαρμόζεται στις διατάξεις που δικαιολογούνται από λόγους καταστολής του αθέμιτου ανταγωνισμού άλλους εκτός από την προστασία της δημοσίας υγείας, την καταστολή της απάτης, την προστασία

της δημόσιας και της εμπορικής ιδιοκτησίας, των ενδείξεων προελεύσεως και της ονομασίας καταγωγής (άρθρο 12, παράγραφος 2).

Τώρα θα ασχοληθώ με τα μέτρα περί των οποίων πρόκειται στην υπό κρίση διαφορά. Θεωρώ ότι είναι πολύ δύσκολο να συμφωνήσω με την άποψη που υποστήριξε η γερμανική διοίκηση του μονοπωλίου απεσταγμένων οινοπνευματωδών, κατά την οποία ο καθορισμός ελάχιστης περιεκτικότητας σε οινόπνευμα για τα οινοπνευματώδη ποτά και ηδύποτα χρησιμεύει για να προστατευθεί η δημοσία υγεία κατά των κινδύνων του αλκοολισμού. Προς υποστήριξη αυτής της απόψεως ελέχθη ότι όσο χαμηλότερη είναι η επιτρεπτή περιεκτικότητα σε οινόπνευμα, τόσο μεγαλύτερη είναι η ποσότητα οινοπνευματωδών ποτών και ηδυπότων που καταναλίσκονται και ότι, εν πάση περιπτώσει, το γεγονός ότι η αγορά θα κατακλυζόταν από εισαγόμενα προϊόντα μετά την κατάργηση του εμποδίου της ελάχιστης περιεκτικότητας σε οινόπνευμα, θα αύξανε τον πειρασμό για τους καταναλωτές. Προσωπικά, πιστεύω ότι, όταν προσφέρονται στην αγορά, ως εναλλακτική λύση, λιγότερο δυνατά ποτά, από αυτό μπορεί να αναμένεται μείωση του αριθμού των καταναλωτών πλέον βλαβερών ποτών, λόγω του ότι έχουν μεγαλύτερη περιεκτικότητα σε οινόπνευμα. Για να περιοριστώ στα ηδύποτα τα οποία προκάλεσαν, την υπό κρίση υπόθεση, υπάρχουν στη Γερμανία άτομα που πίνουν «cassis de Dijon», τα οποία τώρα είναι υποχρεωμένα να καταναλίσκουν τον τύπο ο οποίος έχει περιεκτικότητα 25 βαθμών και παρασκευάζεται ειδικά για τη γερμανική αγορά, καθώς η διάθεση στο εμπόριο του αυθεντικού «cassis de Dijon» απαγορεύεται.

Δεν θα ήταν καλύτερο για τη δημόσια υγεία οι καταναλωτές, οι οποίοι προτιμούν ηδύποτο με γεύση όπως το «cassis», να έχουν τη δυνατότητα να καταναλίσκουν λιγότερο οινόπνευμα, τούτο δε ανεξάρτητα από την ικανοποίηση ότι πίνουν το αυθεντικό προϊόν; Και εάν αληθεύει, όπως ανέφερε ο δικηγόρος του γερμανικού μονοπωλίου, ότι οι συνήθειες των καταναλωτών και η ζήτηση των αγοραστών είναι εκείνες που καθορίζουν τις προδιαγραφές της ποιότητας, έτσι ώστε οι καταναλωτές βρίσκουν στην αγορά αυτό το οποίο επιθυμούν και περιμένουν να βρουν σ' αυτήν ζητώντας ένα συγκεκριμένο προϊόν, δεν αληθεύει επίσης ότι για να καθοδηγηθούν αυτές οι συνήθειες και ενδεχομένως, για να μεταβληθούν, δεν θα ήταν σκόπιμο, αν όχι απαραίτητο, να υπάρχει μεγαλύτερη δυνατότητα επιλογής; Πιστεύω ότι, με το να καθοδηγείται το καταναλωτικό κοινό προς λιγότερο δυνατά οινοπνευματώδη ποτά, επιδεικνύεται μεγαλύτερη φροντίδα προς τη δημοσία υγεία παρά με το να υποχρεώνεται να καταλώνει μόνο ποτά, για τα οποία δεν επιτρέπεται να μειωθεί η ελάχιστη περιεκτικότητα της βλαβερής ουσίας που περιέχουν.

Όσον αφορά την καταστολή της απάτης, νομίζω ότι είναι σημαντικό να αποφεύγεται η πώληση προϊόντων τα οποία παριστάνονται ως κάτι το οποίο δεν είναι ή που τους δίνεται καταχρηστικά μία ονομασία, η οποία δεν τους ανήκει, ή σχετικά με τα οποία υφίσταται αμφιβολία όσον αφορά τον τόπο παραγωγής τους ή δεν αναφέρονται η σύνθεσή τους. Συνεπώς, πιστεύω ότι είναι απόλυτα νόμιμο, από απόψεως κοινοτικού δικαίου, κάθε μέλος να επιλύει με κατάλληλο τρόπο το πρόβλημα της ταυτότητας κάθε προϊόντος, της ονομασίας του, της καταγωγής, της αναγραφής των ουσιών από τις οποίες συντίθεται. Όλα αυτά όμως δεν έχουν καμία σχέση με τον υποχρεωτικό καθορισμό ελάχιστης περιεκτικότητας σε οινόπνευμα για όλα τα οινοπνευματώδη ποτά και όλα τα ηδύποτα.

Υποστηρίχθηκε ότι οι αναφερόμενες στην ετικέτα ενδείξεις μπορούν να αποτελέσουν

πρόσθετη εγγύηση για τον καταναλωτή (και ότι γι' αυτόν ακριβώς τον σκοπό προβλέπονται από τη γερμανική νομοθεσία), όχι όμως τη μοναδική εγγύηση. Ο καταναλωτής αμελεί, γενικά, να πληροφορηθεί τα χαρακτηριστικά ενός προϊόντος και προσανατολίζεται σχεδόν αυτόματα προς τα λιγότερο ακριβά προϊόντα (στην προκειμένη περίπτωση εκείνα η περιεκτικότητα των οποίων είναι χαμηλότερη). Επομένως εκτίθεται σε απάτη κάθε είδους. Νομίζω όμως ότι αυτή η ιδέα περί της διαδεδομένης, αν όχι γενικής ανικανότητας του καταναλωτή καταδικάζει σε αποτυχία κάθε προσπάθεια προστασίας του, εκτός αν του επιβληθεί ένα και μοναδικό εγχώριο προϊόν, σταθερής συνθέσεως και αυστηρά ελεγχόμενο. Εξάλλου, αυτός καθαυτός ο καθορισμός ελάχιστης περιεκτικότητας σε οινόπνευμα απομακρύνει μόνο τον κίνδυνο αγοράς οινοπνευματώδους ποτού ή ηδυπότου που έχει χαμηλότερη περιεκτικότητα σε οινόπνευμα από την επισημαινόμενη. Αλλά συνδέεται άραγε το οινοπνευματώδες ποτό ή το ηδύποτο αναγκαστικά με καθορισμένη περιεκτικότητα σε οινόπνευμα; Και στον τομέα των οινοπνευματωδών ποτών, η σοβαρότερη απάτη που πρέπει να αποφευχθεί με την επιβολή διά νόμου καθορισμένου ορίου, είναι άραγε η ύπαρξη κατώτερης περιεκτικότητας σε οινόπνευμα από αυτή την οποία περιμένει ο καταναλωτής; Αυτές οι αμφιβολίες με οδηγούν να δεχθώ ότι η αληθινή αιτιολογία του εν λόγω μέτρου βρίσκεται αλλού: πρέπει να αναζητηθεί σε μία παράδοση της αγοράς προς την οποία συμμορφώνονταν ανέκαθεν οι ημεδαποί παραγωγοί και με την οποία οι καταναλωτές έχουν, κατά συνέπεια, εξοικειωθεί, έτσι ώστε να υπάρχουν φόβοι εισβολής αλλοδαπών προϊόντων με χαμηλότερη περιεκτικότητα σε οινόπνευμα. Το καθού της κύριας δίκης αρνήθηκε ότι η εν λόγω νομοθεσία παρέχει πλεονεκτήματα στους ημεδαπούς παραγωγούς, λόγω του ότι εφαρμόζεται αδιακρίτως σε όλα τα προϊόντα, εγχώρια ή εισαγόμενα. Θεωρώ ότι το κύριο πλεονέκτημα αυτής της κανονιστικής ρυθμίσεως οφείλεται στον περιορισμό των εισαγωγών ανταγωνιστικών προϊόντων που είναι ήδη γνωστά στη χώρα καταγωγής τους, αλλά τα οποία δεν μπορούν να διατεθούν στο εμπόριο διότι έχουν περιεκτικότητα σε οινόπνευμα χαμηλότερη από το καθορισμένο όριο. Το καθού της κυρίας δίκης παρετήρησε επίσης ότι, εάν έπρεπε να επιτραπεί η διάθεση στο εμπόριο αλλοδαπών προϊόντων με χαμηλή περιεκτικότητα σε οινόπνευμα, όλη η εγχώρια παραγωγή θα υποχρεωνόταν να προσαρμοστεί σ' αυτό το είδος προϊόντων, με συνέπεια να πρέπει να αντικατασταθεί το αρχικό όριο από το ελάχιστο ποσοστό οινοπνεύματος που καθορίζεται στο κράτος μέλος, οι απαιτήσεις του οποίου είναι πιο περιορισμένες ως προς αυτό το σημείο. Αυτός όμως ο συλλογισμός βασίζεται εντελώς στην ιδέα ότι ο καταναλωτής προσανατολίζει τις αγορές του αποκλειστικά σε συνάρτηση με την τιμή, η οποία είναι λιγότερο υψηλή για τα προϊόντα με χαμηλότερη περιεκτικότητα σε οινόπνευμα. Η κοινή πείρα δείχνει ότι δεν συμβαίνει κάτι τέτοιο: στις χώρες όπου η κατανάλωση κρασιού είναι υψηλή (για να αναφέρω ένα ποτό χαμηλής περιεκτικότητας σε οινόπνευμα), αυτή η κατάσταση δεν οδήγησε τους παραγωγούς brandy, grappa (εκχυλίσματος σταφυλής) ή άλλων οινοπνευματωδών ποτών να ελαττώσουν την περιεκτικότητα σε οινόπνευμα αυτών των προϊόντων. Από απόψεως κοινοτικού δικαίου τίποτα δεν εμποδίζει ένα κράτος μέλος να καθορίσει ελάχιστη περιεκτικότητα σε οινόπνευμα για τα οινοπνευματώδη ποτά ή ηδύποτα εγχώριας παραγωγής, απαιτώντας συγχρόνως τα αντίστοιχα ξένα προϊόντα να φέρουν σαφή ένδειξη περί της προελεύσεως και της περιεκτικότητάς τους σε οινόπνευμα (φυσικά χωρίς να φέρουν καταχρηστικά δεόντως προστατευόμενες εγχώριες ονομασίες).

Από το σύνολο αυτών των σκέψεων αποκτώ την πεποίθηση ότι τα ισχύοντα στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας μέτρα, τα οποία εμποδίζουν έμμεσα τις εισαγωγές και, επομένως, είναι αντίθετα προς το άρθρο 30 της Συνθήκης ΕΟΚ, δεν δικαιολογούνται βάσει του άρθρου 36 της

Συνθήκης ή του άρθρου 3 της οδηγίας 70/50 της Επιτροπής, της 22ας Δεκεμβρίου 1969. Πράγματι, ο στόχος που συνίσταται στην προστασία των καταναλωτών κατά της απάτης μπορεί να επιτευχθεί με άλλα μέσα που θίγουν λιγότερο τις εμπορικές ανταλλαγές. Σε σχέση με αυτόν το στόχο, τα εμπόδια που παρεμβάλλονται στην ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων είναι υπερβολικά και, επομένως, δυσανάλογα.

6. Συνεπώς, καταλήγοντας προτείνω στο Δικαστήριο να δώσει την εξής απάντηση στα ερωτήματα που του υπέβαλε — σύμφωνα με το άρθρο 177 της Συνθήκης το Finanzgericht της Έσσης, με Διάταξη της 28ης Απριλίου 1978:

α) Ο όρος «μέτρα ισοδυνάμου αποτελέσματος προς ποσοτικούς περιορισμούς» (άρθρο 30 της Συνθήκης ΕΟΚ) καλύπτει τον καθορισμό ελάχιστης περιεκτικότητας σε οινόπνευμα για τα οινοπνευματώδη ποτά και ηδύποτα, ο οποίος προβλέπεται από νόμο κράτους μέλους ως προϋπόθεση για τη διάθεσή τους στο εμπόριο, όταν αυτός εφαρμόζεται αδιακρίτως στα εγχώρια και τα αλλοδαπά προϊόντα, εμποδίζοντας έτσι την εισαγωγή προϊόντων άλλων κρατών μελών που έχουν περιεκτικότητα σε οινόπνευμα χαμηλότερη από το καθοριζόμενο όριο.

β) Τα εθνικά μέτρα του αναφερομένου ανωτέρω τύπου δεν υπάγονται στην έννοια «διάκριση μεταξύ των υπηκόων των κρατών μελών ως προς τους όρους εφοδιασμού και διαθέσεως» (άρθρο 37 της Συνθήκης ΕΟΚ) όταν περιορίζονται στο πλαίσιο εθνικού μονοπωλίου των απεσταγμένων οινοπνευματωδών.